SUOMEN ASIANAJAJALIITTO
FINLANDS ADVOKATFÖRBUND

Eduskunnan lakivaliokunnalle

Asia: HE 52/2021 vp Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi rikoslain 37 luvun muuttamisesta

Lakivaliokunnan kuuleminen 29.4.2021 klo 9.30

Yleistä

Suomen Asianajajaliitto pitää tärkeänä sitä, että Euroopan Unionin jäsenvaltioiden rikosoikeudellista lainsäädäntöä yhdenmukaistetaan ja kehitetään kansainvälisen rikollisuuden estämiseksi. Maksuvälinepetokset ovat enenevässä määrin tietoverkoissa tapahtuvaa rajat ylittävää järjestäytyneen rikollisuuden toimintaa. Aineellisen lainsäädännön ohella toimenpiteitä esitutkintayhteistyön ja rikosprosessuaalisen normiston kehittämiseksi pitää edelleen syventää yhteisötasolla, niin että myös kansainvälisen rikollisuuden kohdalla rikosvastuun toteutuminen ja asianosaisten prosessuaaliset oikeudet olisivat mahdollisimman yhtenevät puhtaasti valtion sisällä tapahtuviin rikoksiin nähden.

Suomen kannalta direktiivin implementoinnissa periaatteellisimpia kysymyksiä ovat ehdotus säätää nykyistä laajemmin rangaistavaksi valmisteluja yritystekoja sekä rangaistuasteikkoja koskevat velvoitteet samoin kuin virtuaalivaluutan sisällyttäminen direktiiviin. Suomen Asianajajaliitto on johdonmukaisesti suhtautunut valmistelukriminalisointeihin varauksella niihin liittyvien oikeusturvaongelmien vuoksi.

Rangaistusasteikkojen ankaroittaminen ei ole samassa linjassa muun lainsäädännön ja vastaavien muiden säännösten kanssa. Tämä on ratkaistu säätämällä erillinen maksuvälinepetos ja maksuvälinerikos, koska perussäännöksen rangaistusasteikkoa ei haluttu nostaa. Tämä tuo myös uusia rikoksia pakkokeinojen piiriin, missä samankaltaiset vastaavat tekomuodot eivät ole aiemmin olleet.

Voimassa oleva laki ja direktiivin asettamat velvoitteet

Asianajajaliitto pitää direktiivissä yksilöityjen rikosten rangaistavuudesta säätämistä hyvänä asiana mutta katsoo, että Suomen tulisi EU:n rikosoikeudellisessa yhteistyössä määrätietoisesti vaikuttaa siihen, että EU-rikosoikeudessa rangaistusasteikoista päättäminen jätettäisiin säädösinstrumentista riippumatta kansalliselle tasolle. Ehdotetut rangaistusasteikot sopivat huonosti suomalaiseen rangaistusjärjestelmään ja niiden johdosta joudutaan tekemään keinotekoisia järjestelyjä. Rikoslain kokonaisuudistuksessa omaksuttu rangaistusasteikkojen systematiikka muuttuu epäjohdonmukaiseksi, ja moitittavuusarvioltaan varsin samakaltaisista menettelyistä on hyvin eritasoisia rangaistusasteikkoja.

Lakimuutoksen toteuttaminen

Maksuvälinepetoksen valmisteluun voi syyllistyä myös kyseisten välineiden ja tarvikkeiden hallussa pitämisellä, josta harvoin säädetään näin ankaraa rangaistusta. Väärennysaineiston hallussapidosta on nykyään säädetty rangaistukseksi enintään kuusi kuukautta vankeutta. Kahden vuoden enimmäisrangaistus on varsin ankara rangaistus rikoksen tekoon erityisesti soveltuviin välineisiin liittyvästä valmistelurikoksesta. Vaikka direktiivi edellyttää tällaista linjaa, Asianajajaliitto kiinnittää tähän epäsuhtaan huomiota. Oikeuskäytännön yhtenäisyys ja yhdenvertaisuusperiaatteen toteutuminen lainkäytössä edellyttävät sitä, että säännösten rangaistusasteikon soveltamista seurataan aktiivisesti, jotta eri tekomuodoissa rangaistukset asettuvat oikeudenmukaiseen suhteeseen toisiinsa nähden.

Koska rikoksen tutkintakeinot ovat lakiteknisesti varsin pitkälle sidottu niistä säädettyihin enimmäisrangaistuksiin, vaikuttaa rangaistusasteikkojen ankaroittaminen myös pakkokeinojen tulevaan käyttöön. Esimerkiksi maksuvälinepetoksen valmistelun enimmäisrangaistuksen ankaroittaminen kahteen vuoteen vankeutta mahdollistaa jatkossa kyseisen rikoksen tutkinnassa uudet pakkokeinolain tutkintakeinot, jollei asiasta erikseen toisin säädettäisi.

Asianajajaliitto kiinnittää huomiota siihen, että rangaistusasteikkojen ankaroittamisen vuoksi tiettyjen rikosten johdosta suoritettavien pakkokeinojen käyttö tulee jatkossa todennäköisesti laajenemaan. Tässä tilanteessa tulee aiempaa enemmän kiinnittää huomiota puolustuksen oikeuteen saada käyttöönsä sellainen esitutkinta-aineisto, joka on välttämätön vapaudenmenetyk-

sen laillisuuden riitauttamiseksi kansallisen oikeuden mukaisesti. Samoin tuomioistuinten tekemien pakkokeinopäätösten perustelujen laadulle tulee asettaa entistä korkeammat vaatimukset.

Direktiivin velvoitteiden täytäntöönpanemiseksi on jouduttu säätämään uusia säännöksiä, jotta rikoslaissa vakiintuneet perussäännökset on voitu jättää ennalleen. Tunnusmerkistöjen osittainen päällekkäisyys saattaa johtaa käytännön ongelmiin esitutkintatoiminnassa ja erityisesti pakkokeinojen käytössä. Tutkittavan epäillyn teon rikosoikeudelliseen rubrisointiin ei saisi vaikuttaa se, samankaltaisten tunnusmerkistöjen kohdalla toiseen ei ole käytettävissä pakkokeinoja ja toiseen taas on. On ilmeinen vaara, että esitutkintavaiheessa tulkinta ohjautuu tarkoitushakuisesti sellaisten lainkohtien käyttöön, jotka mahdollistavat mahdollisimman laajat pakkokeinot.

Helsingissä, 21. päivänä huhtikuuta 2021
Suomen Asianajajaliitto

Antti Riihelä
asianajaja, varatuomari
Helsinki